

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ
ȘTIINȚE UMANISTE ȘI ALE EDUCAȚIEI

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 373.3.015(043.2)

BALAN CORINA

**CONDIȚII PSIHOPEDAGOGICE DE
PREVENIRE ȘI DIMINUARE A AGRESIVITĂȚII
ȘI VIOLENȚEI ȘCOLARE ÎN CADRUL
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PRIMAR**

REZUMAT

al tezei de doctor în științe ale educației
Specialitatea: 531.01 – Teoria generală a educației

- Autor:** **BALAN Corina**
- Conducător de doctorat:** **GUȚU Zoia,**
doctor în științe pedagogice,
profesor universitar
- Comisia de îndrumare:** **BODRUG-LUNGU Valentina,**
doctor habilitat în științe pedagogice,
profesor universitar
- PANICO Vasile,**
doctor în științe pedagogice,
profesor universitar
- REPIDA Tatiana,**
doctor în științe pedagogice,
conferențiar universitar

CHIȘINĂU, 2024

**Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale
Științe Umaniste și ale Educației, Departamentul Științe ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova**

Comisia de doctorat,

aprobată de Consiliul Științific al USM (proces verbal nr.8 din 27 iunie 2023):

1. **ȘEVCIUC Maia**, *doctor în științe pedagogice, profesor universitar*, Universitatea de Stat din Moldova – **președinte al Comisiei de doctorat**.
2. **GUȚU Zoia**, *doctor în științe pedagogice, profesor universitar*, Academia de Muzică, Teatrul și Arte Plastice – **conducător de doctorat**
3. **CUZNEȚOV Larisa**, *doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar*, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău – **referent oficial**.
4. **IANIOGLO Maria**, *doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar*, Universitatea de Stat din Comrat – **referent oficial**.
5. **BODRUG-LUNGU Valentina**, *doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar*, Universitatea de Stat din Moldova – **referent oficial**.

Susținerea va avea loc la **18 martie, 2024**, ora **13:00**, în cadrul Universității de Stat din Moldova, bloc de studii III, bir.505, str. M.Kogălniceanu, 65^A, MD 2009, Chișinău, Republica Moldova.

Rezumatel, teza de doctor pot fi consultate pe pagina web a Universității de Stat din Moldova (<https://usm.md/>) și pe pagina web a ANACEC (<https://www.anacec.md/>).

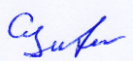
Rezumatel au fost expediate la 16 februarie 2024.

Președinte al Comisiei de Doctorat:

ȘEVCIUC Maia,
doctor în științe pedagogice,
profesor universitar

Conducător de doctorat:

GUȚU Zoia,
doctor în științe pedagogice,
profesor universitar

Autor:

BALAN Corina

© BALAN Corina, 2024

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate

Prezentă la nivel global, violența este o realitate inerentă naturii umane. Abordarea acestui fenomen la nivel internațional este una multidimensională, presupunând implicarea unor organisme guvernamentale și nonguvernamentale, precum și concursul tuturor experților din domeniu. Fenomen complex și din perspectiva formelor de manifestare și a interrelațiilor pe care le presupune, violența are determinări multiple: sociale, culturale, economice și psihologice. Manifestări ale acestui fenomen sunt prezente astăzi, poate mai mult ca niciodată, peste tot în lume și relatate constant de mass media, făcând referire, fie la cele mai agresive forme, precum războaie, atentate și crime înfiorătoare, violuri, tâlhării, bătăi, furturi, distrugerii de bunuri, fie la implicațiile violenței psihologice și a violențelor derulate în mediul virtual. În acest context, apariția diferitelor forme de violență în mediul școlar este o realitate concretă care justifică interesul acordat acestei problematice.

În Raportul mondial ONU privind violența asupra copiilor se menționează că fiecare al zecelea elev din lume este supus violenței în școală, iar fenomenul continuă să escaladeze. Violența în școală, în toate formele sale, constituie o încălcare a drepturilor copiilor la educație, sănătate și bunăstare. Protejarea copiilor împotriva violențelor de orice fel nu este doar un imperativ etic sau un scop laudabil al politicii sociale sau de sănătate publică: este o problemă ce ține de drepturile omului.

O analiză a problematicei violenței școlare la nivel internațional scoate în evidență faptul că acest fenomen are dimensiuni și manifestări diferite de la un sistem de învățământ la altul, însă toate cercetările întreprinse până astăzi nu au condus la stoparea violenței, aceasta continuând să aibă repercusiuni asupra formării și dezvoltării tinerei generații. Primul document internațional de analiză a fenomenului violenței asupra copiilor și a consecințelor sale negative îl constituie *Raportul mondial ONU privind violența asupra copiilor*, publicat în anul 2006.

Oficialitatea preocupării Comunității Europene pentru violența în școli este subliniată de evenimentele majore organizate în acest sens: Conferința experților organizată de Consiliul Europei la Utrecht (1997), cu tema *Siguranța în școli*; Conferința Consiliului Europei de la Bruxelles (1998), cu tema *Violența în școli: sensibilizare, prevenire, penalități*; Primul Congres Mondial organizat de Observatorul European privind *Violența în Școli și Politici Publice* (2001, Paris); Meeting of Safety and Security in Education – UNICEF HQ (2002); Conferința de la Strasbourg (2002), cu titlul *Parteneriat local pentru prevenirea și combaterea violenței în școli*; Forumul privind *Prevenirea violenței în viața cotidiană: contribuția societății civile* (2002, Strasbourg). Forumuri, dezbateri și analize privind violența școlară au avut loc, în ultima perioadă de timp, în majoritatea sistemelor educaționale europene. Cu toate acestea, nu s-a constatat

eradicarea fenomenului, cel mult s-a înregistrat diminuarea numărului de comportamente agresive.

Având în vedere dinamica fenomenului violenței în mediul școlar corelată cu o schimbare de perspectivă în privința școlii ca parte integrantă a comunității largi și nu o entitate izolată, neafectată de conflictele și dificultățile cu care se confruntă societatea, problemele cu care se confruntă școala ca instituție și mediu de formare a elevilor privesc societatea în integralitate.

În România, nivelul de violență înregistrat în unitățile de învățământ preuniversitar a devenit îngrijorător, după cum s-a arătat în studiul „*Violența în școală*”, primul studiu național comprehensiv privind violența în școală, realizat de un grup de specialiști din cadrul Institutului de Științe ale Educației. Pe baza datelor colectate, Ministerul Educației a elaborat *Strategia cu privire la reducerea fenomenului de violență în unitățile de învățământ preuniversitar*, care stabilește principii și recomandări generale referitoare la prevenirea și combaterea violenței în mediul școlar.

Și Republica Moldova a făcut pași importanți pentru prevenirea și combaterea violenței copiilor. În anul 2014, a fost aprobată *Strategia pentru protecția copilului 2014-2020*, unul dintre obiectivele generale vizând prevenirea și combaterea violenței, neglijării și exploatarea copiilor, promovarea politicilor nonviolente în creșterea și educația copiilor.

A face din școală un mediu sigur, protector și incluziv pentru a gândi, a învăța și a socializa, un mediu în care elevii să fie scutiți de violență este un ideal spre care mulți tind, dar care nu poate fi atins fără efort considerabil, fără o misiune și o viziune antiviolentă creată și împărtășită de toți cei implicați, fără o îmbunătățire pe mai multe paliere. Școala singură nu poate schimba o societate violentă. Școala poate găsi alternative la violență, poate exersa cu elevii responsabilitatea în context social, poate determina elevii să înțeleagă și să accepte consecințele comportamentelor lor și poate îmbunătăți calitatea procesului de învățare. Cel mai bun program de reducere a violenței în școală este acela care implică întregul mediu școlar pentru a crea o comunitate sigură, îndrumată de un crez de nonviolență și apreciere multiculturală.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare

Violența, în general, și violența în școală, în special, constituie o încălcare a drepturilor copilului la educație, sănătate și bunăstare.

Literatura de specialitate arată că cercetările având ca obiect violența școlară au debutat prin anchetele realizate de cercetătorul norvegian Dan Olweus, în anii 1980, care a încercat să formuleze o definiție comună și pertinentă, care să coreleze cunoștințele deținute despre fenomen până la acea vreme și să fundamenteze o bază de plecare pentru explorarea ulterioară a violenței școlare. În perioada următoare, studiile asupra violenței școlare, cu accent pe comportamentul riscant, victimizare și delinvență, s-au extins

și în alte țări, fiind realizate de remarcabili specialiști în domeniul psihologiei, pedagogiei și sociologiei: *Marea Britanie*: Stephenson & Smith, 1987; Lane, 1989; Boulton & Underwood, 1992; *Olanda*: Junger-Tas, 1999; *Statele Unite*: Perry *et al.*, 1988, Nansel *et al.*, 2001; *Japonia*: Murakami, 1985; Morita *et al.*, 1999; *Canada*: Charach *et al.*, 1995; *Australia*: Rigby & Slee, 1991.

În ultimii ani, violența școlară a fost tratată cu interes, atât la nivel de problematică de cercetare, cât și la nivel de politică educațională, în majoritatea țărilor din Europa, precum: *Germania*: Lösel & Bliesener, 1999; Säfer & Frey, 1999; *Olanda*: Limper, 2000; *Belgia*: Vetteburg, 1999; *Italia*: Fonzi, 1997; *Spania*: Ortega & Lera, 2000; *Portugalia*: Almeida, 1999; *Franța*: Pain *et al.*, 1997; *Suedia*: Alsaker & Brunner, 1999. Corelativ, violența umană și violența școlară s-au dovedit a fi preocupări constante în lucrările lui Michaud, 1978; Galtung, 1990; Débarbieux, 1996; Floro, 1996; Vetteburg, 1998; Juandi, 2000; Krug *et al.*, 2002; Ferréol, Neculau, 2003; Neamțu, 2003; Sălăvăstru, 2003; Jigău, Liiceanu, Preoteasa, 2006; Cocorada, 2008; Curelaru M., 2013; Curelaru V., 2013; Pascal, 2013.

Cercetări privind problematica generală a agresivității au fost realizate de Segall, 1988; Bouding, 1989; Berkowitz, 1993; Laplanche și Pontalis, 1994; Baron, Richardson, 1994; Baumeister, Smart & Bodea, 1996; Geen, 2001; Dodge, Coie, Lynam, 2006. Dezvoltarea comportamentului agresiv în copilărie și adolescență a fost abordată în cercetări realizate de către Huessman, 1994; Geen & Donnerstein, 1998; Coie & Dodge, 1998; Hill și Maughan, 2001; Dodge & Coie & Lynam, D., 2006, confirmând complexitatea determinării agresiunii umane.

În spațiul românesc, istoria cercetărilor asupra agresivității cuprinde nume remarcabile: Banciu, Rădulescu, 1985; Păunescu, 1994; Șoitu, 2001; Șoitu & Hăvârneanu, 2001; Șoitu & Badea, 2001; Neamțu, 2001; Hăvârneanu & Amorăriței, 2001; Hăvârneanu & Duță; Albu, 2002; Ferréol, Neculau, 2003.

Din perspectivă conceptuală, în studiile realizate în domeniul agresivității și violenței se constată depășirea treptată a modelului provenit din teoria învățării sociale, potrivit căreia, prin socializare, copilul învață comportamentul agresiv, fiind recompensat direct sau observând cum alții sunt recompensați pentru conduită agresivă. Pe parcurs s-a trecut de la preocupările pentru simpla „agresivitate” a copilului școlar la cercetarea violenței școlare propriu-zise.

La nivelul politicilor educaționale din România, problematica violenței ca subiect de cercetare sistematică a apărut relativ recent, fiind investigate formele de manifestare, frecvența actelor, diferențieri în funcție de anumite variabile, precum genul, vârsta sau alte aspecte conexe (Șoitu și Hăvârneanu, 2001; Sălăvăstru, 2003; Jigău, Liiceanu, Preoteasa (coord.), 2006, Cocorada, 2008). Deși se pot constata unele progrese conceptuale și metodologice privind abordarea acestui fenomen, există și zone în care cercetarea nu a

avansat și nu a produs soluțiile de care practica educațională ar fi avut nevoie, spre exemplu în domeniul prevenției și intervenției la vârste școlare mici. Orientarea majoritară a cercetărilor din România rămâne cea psihologică. Paradigma sociologică a fost abordată în puține studii și mult mai puține sunt studiile în domeniul pedagogiei.

În Republica Moldova, cercetările și publicațiile din sfera preocupărilor privind agresivitatea și violența școlară subliniază efortul și realizările unor autori remarcabili, precum: Bodrug-Lungu V. (2007, 2019); Petruți D., Popescu D. (2007); Leșco G. (2015); Guțu Z. (2020); Potâng A., Botnari I. (2018). Remarcabile sunt și rapoartele și articolele editate în cadrul unor publicații ale instituțiilor implicate în prevenirea violenței: *Pe mine cine mă protejează?* (2007); *Opinii și percepții privind violența în familie și abuzul asupra copiilor. Studiu sociologic în cadrul cercetării OMNIBUS* (2018); *Raportul copiilor din Moldova pentru Comitetul ONU privind Drepturile Copilului* (2016); *Protecția copilului față de violență în instituția de învățământ. Culegere de acte normative* (2017).

Conștientizarea intensității fenomenului de violență școlară și a consecințelor produse de acesta a generat preocupări și din partea unor organisme neguvernamentale care au încercat să abordeze fenomenul. Abordările au fost locale, contextualizate și, în general, tangente la problema generală a violenței. Puține cercetări au abordat violența școlară în termeni de specificitate, stabilind dimensiunile, cauzele și factorii determinanți ai acestui fenomen, în contexte limitate și, în special, la clasele mari. Ca limită majoră putem aminti absența studiilor cu privire la implementarea unor programe de prevenire adresate elevilor din învățământul primar și a unor programe de formare, coerente și consecvente adresate părinților acestora.

Din această perspectivă, putem formula **contradicția cercetării doctorale** între preocuparea educațională constantă privind problematica generală a agresivității și violenței școlare și nivelul ridicat de agresivitate și violență înregistrat începând cu învățământul primar ca urmare a slabei valorificări a condițiilor psihopedagogice de prevenire și diminuare a acestui fenomen.

Această contradicție generează **problema cercetării** care constă în identificarea și valorificarea condițiilor psihopedagogice și a interconexiunii dintre acestea în vederea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în învățământul primar.

Obiectul cercetării îl constituie procesul de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretică și praxiologică a prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în învățământul primar din perspectiva identificării și valorificării condițiilor psihopedagogice și a interconexiunii dintre acestea.

Obiectivele cercetării sunt:

1. Analiza conceptelor de agresivitate și violență școlară și a stării actuale

- privind factorii ce provoacă agresivitatea și violența școlară.
2. Analiza abordărilor pedagogice și psihologice ale prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare.
 3. Stabilirea condițiilor și particularităților de manifestare a agresivității și violenței școlare în cadrul învățământului primar.
 4. Fundamentarea concepției de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare.
 5. Elaborarea modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în contextul interconexiunii condițiilor psihopedagogice.
 6. Validarea experimentală a modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în contextul interconexiunii condițiilor psihopedagogice.

Ipoteza cercetării

Presupunem că elaborarea și aplicarea *Modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* va contribui esențial la prevenirea și diminuarea agresivității și violenței școlare în învățământul primar dacă se va realiza în conformitate cu: cadrul conceptual și praxiologic al procesului vizat; factorii de risc implicați în fenomenul agresivității și violenței școlare în învățământul primar; condițiile psihopedagogice de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar; corelarea mai multor factori, instrumente, principii, strategii operaționale și metode de parteneriat educațional.

Metodologia cercetării științifice

Metodologia cercetării științifice este una caracteristică studiului epistemologic realizat în baza concepțiilor, legităților, teoriilor, principiilor și ideilor abordate din perspectivă psihopedagogică.

Metodele de cercetare au inclus: *metode teoretice* – documentarea științifică, analiza și sinteza teoretică a fenomenelor pedagogice, analiza tipologică, generalizarea și sistematizarea; *metode empirice* – chestionarea, analiza documentelor, experimentul pedagogic; *metode statistico – matematice* de prelucrarea a datelor (măsurarea datelor după aplicarea unui pretest și posttest și compararea rezultatelor obținute înainte și după parcurgerea de către elevi a *Programului de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* ca componență structurală a modelului sintetic.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării este obiectivată de actualizarea conceptului de agresivitate și violență școlară la noile condiții socioeconomice și educaționale, pe fondul unui fenomen văzut global, complex, aflat la interfeța factorilor sociali, economici, educaționali, psihologici, familiali și individuali, introducând astfel *cyberbullying*-ul (violența prin dispozitive electronice) și *violența relațională și socială*; identificarea taxonomică a formelor de agresivitate manifestate la vârstă școlară mică (*agresivitate proactivă și reactivă; agresivitate instrumentală*

și ostilă; agresivitate afectivă și acaparatoare; agresivitate „fierbinte” și „rece”); interpretarea și clasificarea detaliată a factorilor de risc și a cauzelor care stau la baza fenomenului de agresivitate și violență școlară din perspectiva interconexiunii și valențelor lor de influență asupra fenomenului dat; transferul unor prevederi ale teoriilor de referință care abordează fenomenul luat în considerare în reperi conceptuale de prevenire și diminuare a acestuia (prevederi ale teoriei frustrare – agresivitate, potrivit căreia agresiunea este un comportament reactiv, dependent de condițiile situaționale care îl declanșează și transferarea acestor prevederi în reperi conceptuale de prevenire și diminuare a fenomenului); identificarea prevederilor conceptuale psihopedagogice și stabilirea interconexiunilor dintre ele – ca demers în elaborarea modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare.

Problema științifică importantă soluționată în cercetare constă în eficientizarea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare prin valorificarea interconexiunii factorilor și condițiilor psihopedagogice și a modelului sintetic elaborat în acest scop.

Semnificația teoretică a cercetării rezidă în:

1. dezvoltarea cadrului teoretic privind agresivitatea și violența școlară cu noi prevederi specifice învățământului primar:
 - a fost dezvoltată definiția violenței școlare: „violența școlară cuprinde o gamă largă de comportamente agresive, proactive (inițiate fără provocare) și reactive (inițiate ca răspuns la provocare), realizate pe fondul unui echilibru sau dezechilibru de putere, având ca principală țintă persoane, grupuri de persoane sau obiecte, din spațiul școlar sau din proximitatea școlii, precum și agresiunile derulate în spațiul virtual atunci când actorii comportamentali sunt elevii”.
 - au fost precizate comportamentele agresive care se subscriu în acest registru: „exprimare neadecvată sau jignitoare, cum ar fi: poreclire/ etichetare, tachinare, ironizare, imitare, amenințare, ton ridicat, înjurături/ cuvinte obscene; bruscare, împingere, lovire, rănire, pâlmuire, îmbrâncire, trântire, imobilizare, lovire/ tras de păr, aruncare cu obiecte, atingeri nedorite, intimidări/ scuipături; sfidare, blamare; comportament care intră sub incidența legii: deposedare de obiecte personale, sechestrare în încăperi din cadrul școlii; comportament școlar neadecvat: întârziere la ore, părăsirea clasei în timpul orei, neangajarea în sarcina școlară și tulburarea liniștii în timpul orei”; cyberbullying sau agresiune socială online: publicarea unui material dăunător, hărțuirea prin mijlocirea telefonului mobil sau al internetului.
 - a fost elaborat un mecanism de avertizare timpurie privind prevenirea și diminuarea agresivității și violenței școlare din perspectiva interconexiunii abordărilor pedagogice și psihologice, contribuind la stabilirea unor premise de conturare a unui referențial teoretic al

agresivității și violenței școlare specific elevilor din învățământul primar;

2. dezvoltarea cadrului metodologic/ praxiologic cu noi abordări de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în baza unui *Program de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* care are ca subiecți elevi din învățământul primar, cadre didactice, părinți și membri ai comunității.

Valoarea aplicativă a cercetării: *Programul de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* reprezintă un demers validat prin experiment, fiind util atât la nivelul managementului comportamentului în clasă, cât și în dezvoltarea unor strategii de intervenție în vederea diminuării fenomenului violent și a consecințelor generate de acesta. Rezultatele cercetării pot fi de un real folos cadrelor didactice, consilierilor educativi și psihologilor școlari din instituțiile de învățământ. Recomandările practice pot fi valorificate în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice și a psihologilor școlari.

Aprobarea rezultatelor științifice s-a concretizat în expunerea rezultatelor obținute pe parcursul cercetării și a concluziilor formulate în articole și publicații de specialitate și expunerea lor în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale prin intermediul Universității de Stat din Moldova, a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” și a Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin intermediul cercetărilor experimentale în cadrul Școlii Gimnaziale „Mihai Eminescu” Bănești, Suceava, România, prin implementarea reperelor teoretice și praxiologice elaborate și structurate în *Programul de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar*, fiind prezentat în cadrul comisiilor metodice existente la nivelul școlii, inclusiv prin comunicările prezentate la conferințe științifice naționale și internaționale.

Publicații la temă. Rezultatele investigației sunt reflectate în 21 articole științifice publicate în reviste științifice sau prezentate în cadrul conferințelor internaționale sau naționale cu participare internațională.

Volumul și structura tezei. Conținutul tezei cuprinde introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 286 titluri și 8 anexe. Volumul tezei cuprinde 169 pagini text de bază, 29 figuri și 39 tabele.

Cuvinte cheie: agresivitate, violență școlară, comportament agresiv, comportament violent, strategii de prevenție, strategii de intervenție, factori psihologici, factori sociali, factori pedagogici, climat educațional.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt argumentate actualitatea și importanța temei de cercetat, este formulată problema cercetării și varianta de soluționare propusă, sunt specificate scopul și obiectivele, reperele epistemologice ale cercetării, este prezentată valoarea științifică și aplicativă a cercetării care

confirmă teoretic și metodologic ipoteza cercetării.

Capitolul 1, *Bazele teoretice ale prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare (cadrul analitic)*, reflectă aspecte teoretice cu caracter general ale agresivității și violenței școlare, din perspectivă psihologică și pedagogică. Conținutul capitolului cuprinde și o analiză detaliată a formelor de manifestare a agresivității și violenței școlare, a cauzelor și a factorilor de risc, precum și a prevenției și intervenției în cazul agresivității și violenței școlare. Având în vedere complexitatea fenomenului cercetat și segmentul de vârstă vizat, o pondere însemnată este acordată particularităților de manifestare a agresivității și violenței școlare la elevii claselor primare.

Toate cercetările întreprinse până astăzi având ca tematică agresivitatea și violența, în general și violența în școală, în special, au îmbogățit literatura de specialitate, au fundamentat anumite concepte, au conturat anumite teorii, dar nu au condus la elucidarea totală a problematicii. De-a lungul timpului, au fost formulate păreri contradictorii în definirea celor două noțiuni, agresivitate, respectiv, violență și în stabilirea sferei lor de cuprindere, precizarea formelor de manifestare și a particularităților specifice.

Din perspectivă psihologică, majoritatea psihologilor americani definesc agresivitatea drept comportament direct orientat spre un alt individ cu intenția proximală de a obține un avantaj sau folos de pe urma suferinței provocate [25, 23, 35]. Cercetătorii români aduc în discuție aspecte și nuanțe inedite în definirea agresivității, precum: „comportament verbal sau acțional ofensiv” [27], exercitat în „plan conștient, inconștient și fantasmatic” [46], iar registrul de manifestare este unul amplu, „întinzându-se de la atitudinea de pasivitate și indiferență, refuz de ajutor, ironie, tachinare, până la atitudinea de amenințare și acte de violență propriu-zisă” [46].

Oricare ar fi manifestarea sau justificarea unui comportament agresiv, fie parțială, fie integratoare, esențială este identificarea acelor modalități eficiente de prevenire și diminuare a manifestărilor agresive. Din această perspectivă, *accepțiunea pedagogică*, în funcție de premisa de la care se pornește, oferă o paletă largă de măsuri ce pot fi implementate în școli.

Violența, ca simbol prin excelență capabil să înglobeze „tot ce e rău și reprehensibil” [55], trimite direct către o deteriorare a nevoilor fundamentale omenești sau o deteriorare a vieții, la modul general, care duce la scăderea gradului la care oamenii sunt „capabili să-și îndeplinească nevoile la un anumit nivel sau cel potențial posibil” [34]. Fiind „o realitate multidimensională” [37], fenomenul violenței face referire la „o gamă de comportamente și acțiuni fizice” [40], sancționate ulterior „în funcție de contextul cultural istoric” [52], subliniind astfel *perspectiva psihologică*.

Violența școlară este o formă particulară a violenței cotidiene. Vettenburg (1998), citându-l pe Hurrelmann, creionează sfera de cuprindere a violenței școlare: „totalitatea spectrului de activități și acțiuni care provoacă suferință sau pagube fizice sau psihice persoanelor active în sau în jurul școlii sau care urmăresc să degradeze obiecte la școală” [55]. Martin

(1994) subliniază că violența în școli este prezentă în orice situație în care un membru al comunității școlare face obiectul unor intimidări, amenințări sau al unei agresiuni sau când bunurile sale personale sunt degradate intenționat de un alt membru al respectivei comunități sau al publicului, în circumstanțe decurgând din activitățile sale într-o școală [39].

În literatura de specialitate putem identifica și alte sintagme folosite ca sinonime ale conceptului de violență în școală: *hărțuire școlară* [48, 30, 47, 38], *comportament violent* [38], *devianță școlară* [41], *violență în mediul școlar* [32, 51], *violență școlară* [33, 53], *violență juvenilă școlară* [56, 49], *bullying* [42, 43, 44], *cyberbullying-ul sau violența prin dispozitive electronice*.

Balica și colaboratorii (2006) precizează că în apariția manifestărilor violente se poate ține seama de cauze biologice, sociologice și psihologice [22]. Unele studii au demonstrat că tulburările de personalitate ale adolescenților sunt asociate cu violența și comportamentul criminal la vârsta adolescenței și ulterior, la vârsta adultă [29], în timp ce alte studii au arătat că, atunci când interacționează cu alți factori, coeficientul de inteligență poate influența potențialul copilului de a comite acte agresive [31]. De-a lungul timpului s-a încercat și incriminarea familiei ca sursă de agresivitate și violență a copilului. Violența promovată de mass-media, cea promovată de jocurile video cu elemente agresive, expunerea repetată la violența reală și cea de divertisment sunt surse ale violenței copilului. Ulterior, cercetările s-au centrat pe ideea că violența școlară este consecința unei crize a civilizației pe fondul deprecierei valorilor sociale, care nu poate fi înlăturată decât prin restaurarea vechilor valori. În ultima perioadă se admite faptul că nu există o singură cauză a violenței în școală, ci un sistem causal complex.

Indiferent de cauzele determinante sau factorii de risc, prevenirea este metoda cea mai indicată în ceea ce privește fenomenul violenței școlare, deoarece permite identificarea din timp a elevilor cu probleme și intervenția asupra acestora înainte ca anumite incidente de o oarecare amploare să izbucnească [45].

Prevenția și intervenția cer în mod clar mai mult decât educația conflictelor din școală; prevenția și intervenția joacă un rol hotărâtor în efortul total de a furniza elevilor abilități pentru o viață calitativă.

Violența în școală duce la o stare constantă de insecuritate și poate compromite starea de bine socială și emoțională a elevilor prin actualizarea mecanismului de construcție a puterii, cel puternic dominându-l pe cel slab și impunând propria lege [28].

Capitolul 2, intitulat ***Bazele conceptuale și metodologice de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în cadrul învățământului primar***, evidențiază conceptualizarea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare din perspectiva condițiilor psihopedagogice de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar și a interconexiunii acestor condiții. Pe parcursul acestui capitol sunt stabilite

fundamentele teoretice și practice ale *Programului de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar*, având ca punct de plecare *Programul formativ „Da! Poți! Reușești!”* și valorificarea *Modelului sintetic de abordare integrată în vederea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în învățământul primar*.

Demersul conceptual al cercetării privind prevenirea și diminuarea agresivității și violenței școlare se axează pe analiza diferitelor abordări și experiențe internaționale în domeniu și pe constatarea că agresivitatea și violența școlară sunt angrenate, nu de un singur factor de risc, ci de un complex de factori aflați în interdependență.

Protejarea copiilor de orice formă de violență este un drept fundamental, garantat de Convenția cu privire la Drepturile Copilului (ratificată de România și Republica Moldova, în anul 1990), precum și de alte tratate și standarde cu privire la drepturile omului. Din această perspectivă, întregul demers își găsește justificarea în recomandarea Comitetului pentru Drepturile Copilului de la Geneva care subliniază că pentru a obține o reducere semnificativă a agresiunilor fizice împotriva copiilor devine esențială promovarea formelor pozitive și nonviolente de parentalitate și de formare a capacităților fizice, intelectuale și emoționale ale părinților și ale tuturor persoanelor investite cu încredere de către părinți și societate să ofere copiilor educație și protecție (*Salvați Copiii*, 2021).

Pornind de la aceste premise, cercetarea integrează un sistem de sugestii referitoare la înlesnirea eforturilor pentru creșterea securității instituțiilor școlare; sprijinirea elevilor în dezvoltarea sentimentului de competență școlară și apartenență la mediul școlar; preocupare pentru înregistrarea succesului școlar al tuturor elevilor, pentru motivarea și implicarea lor în activitățile școlare; elaborarea unor coduri (regulamente) de conduită și reguli clare, comunicate și asumate de către elevi; îndrumarea și orientarea umanistă în educarea elevilor, astfel încât aceștia să se simtă valoroși, respectați și autonomi; informarea și formarea profesorilor pentru a recunoaște și înțelege problemele psihologice cu care se confruntă elevii; instruirea elevilor cu privire la recunoașterea unor acte care ar putea să degenereze în violență; îndrumarea elevilor către specialiști; preocuparea cadrelor didactice pentru a face din școală un loc agreabil și sigur; transformarea școlii într-o adevărată comunitate de învățare, astfel încât fiecare elev să dezvolte sentimentul apartenenței și să-și găsească un sens în organizația școlară.

Ideile și direcțiile prezentate reprezintă repere metodologice valoroase care stau la baza acțiunilor de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare, cu precădere în învățământul primar.

Conceptualizarea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare presupune un drum sinuos deoarece violența școlară este dificil de conceptualizat și de măsurat. Dificultatea vine, în primul rând, din faptul că violența școlară cuprinde o gamă largă de comportamente agresive care

presupun atât comportamente verbale, cât și comportamente nonverbale, în context social. În al doilea rând, dificultatea conceptualizării violenței școlare vine din incapacitatea de a o distinge de comportamentul de joacă. Comportamentele agresive sunt declanșate de intervenția unuia sau mai multor factori de risc.

Analiza factorilor de risc privind agresivitatea și violența școlară în raport cu condițiile psihopedagogice specifice și a intercondiționării acestor condiții în contexte reale specifice elevilor claselor primare ne-a permis deducerea unor principii care stau la baza prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în învățământul primar:

- *principiul intercondiționării contextuale a factorilor de risc cu particularitățile manifestării agresivității și violenței școlare la elevii claselor primare;*

Valorificarea acestui principiu în cadrul praxiologic al prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în învățământul primar facilitează elaborarea unei strategii de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în raport cu specificul manifestărilor agresivității și violenței școlare la elevii claselor primare și cu influența factorilor de risc.

- *principiul intercondiționării factorilor interni/ influențe interne (școala ca sursă de violență) cu factorii externi/ influențe externe (mediul familial, mediul social);*

Valorificarea acestui principiu subliniază necesitatea și funcționalitatea parteneriatelor educaționale.

- *principiul abordării globale a interconexiunii condițiilor psihopedagogice privind agresivitatea și violența la elevii din învățământul primar.*

În conformitate cu acest principiu, problema agresivității și a violenței școlare necesită, în mod special, o rezolvare holistică, deoarece factorii de risc și intercondiționările acestui fenomen nu se rezumă doar la aspecte singulare.

Abordarea integrată a fenomenului de agresivitate și violență școlară în vederea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în învățământul primar este reprezentată sintetic în Figura 2.1.

În baza acestui model de abordare integrată în vederea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare au fost configurate **premisele psihopedagogice** de eficientizare a demersului de elaborare a *Programului de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar*: a) dirijarea elevilor spre dobândirea cunoștințelor și abilităților relevante pentru prevenirea violenței și agresivității și a rezistenței la conflicte; b) accent pe corelarea a ceea ce au învățat despre rezolvarea de probleme cu ceea ce aplică în viața reală; c) mijlocirea formării stimei de sine prin crearea unui mediu favorabil și incluziv; d) promovarea relațiilor de calitate cu ceilalți și întărirea abilităților sociale; e) accent pe dezvoltarea relațiilor de colaborare și parteneriat.

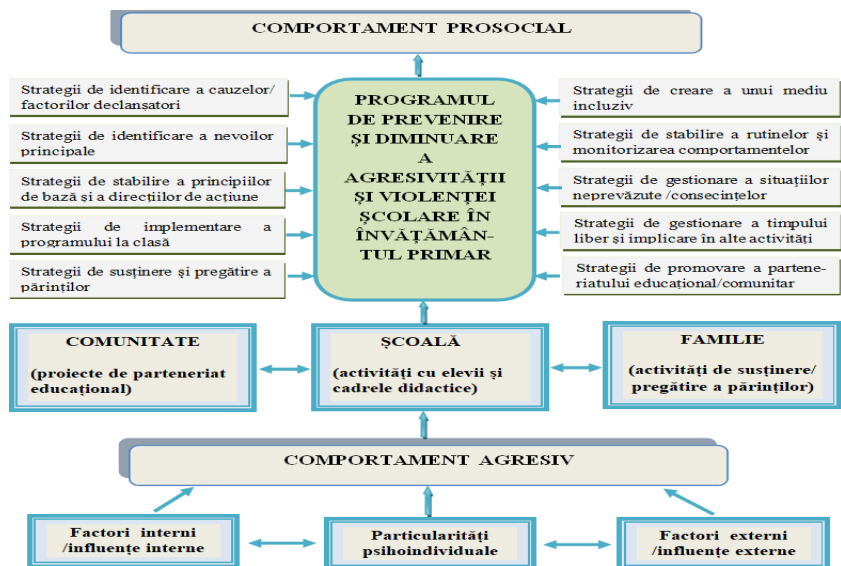

Figura 2.1. Modelul sintetic de abordare integrată în vederea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în învățământul primar

Prin prisma abordării integrate, au fost aduse în discuție unele temeuri, valabile și pentru învățământul primar, realizate prin intermediul unui *Program de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar*:

- a) *temeiul dezvoltării genetice și progresive*. Orice tip de educație trebuie să înceapă de timpuriu pentru a identifica, a actualiza și exersa nevoi și predispoziții unice, specifice vârstei.
- b) *temeiul educației cumulative și osmotice*. Prin promovarea unui program de prevenire a violenței școlare, practic se reeditează, într-o formă îmbunătățită, secvențe din experiența primară. Chiar dacă multe aspecte țin de copilărie, aceasta nu este lipsită de o oarecare performanță, iar anumite zone pot fi decupate și recuperate.
- c) *temeiul axiologic*. Mediul sociofamilial și școlar în care trăiește copilul este plin de factori de risc și factori precipitanți ce se cer a fi evitați sau integrați prin coparticipare afectivă și intelectuală. Nu pot fi configurate anumite valori dacă nu se ameliorează sau nu se repară anumite aspecte.
- d) *temeiul simpatetic, de împărtășire a trăirilor și de acceptare reciprocă*. Introducerea copilului în acest program îi facilitează o racordare la diversitatea modurilor de a fi ale celorlalți, la trăirile diferite ale celorlalți, ducând la tolerarea alterității și a registrelor de simțire.
- e) *temeiul modelării existenței în conformitate cu valorile sociale*. Încă de la cele mai fragede vârste, copiii trebuie să ia cunoștință de existența unui

referențial valoric al conviețuirii sociale urmând ca acesta să se multiplice și să se sedimenteze în școală.

Fundamentat pe principiile și temeiurile descrise, **Programul de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar** reflectă și viziunea exprimată de profesorul Michael Bernard (2009) în **Programul „Da! Poți! Reușești!”**, valorificând cinci fundamente socioemoționale cheie: *încrederea în sine, perseverența, organizarea, înțelegerea cu ceilalți, rezistența emoțională* [26]. În vederea evaluării rezultatelor implementării programului au fost elaborate *Matricea indicatorilor de progres ai comportamentului elevilor de vârstă școlară mică* și *Matricea indicatorilor comportamentali ai părinților și profesorilor participanți*.

Capitolul 3, intitulat **Validarea experimentală a modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în cadrul învățământului primar**, descrie designul experimentului pedagogic, detaliază scopul experimentului, obiectivele investigației, ipoteza pe care se bazează cercetarea și organizarea experimentului pe etape. Cercetarea teoretică și realizarea experimentului pedagogic au avut ca finalitate verificarea **ipotezei cercetării**: presupunem că elaborarea și aplicarea *Modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* va contribui esențial la prevenirea și diminuarea agresivității și violenței școlare în învățământul primar dacă se va realiza în conformitate cu: cadrul conceptual și praxiologic al procesului vizat; factorii de risc implicați în fenomenul agresivității și violenței școlare în învățământul primar; condițiile psihopedagogice de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar; corelarea mai multor factori, instrumente, principii, strategii operaționale și metode de parteneriat educațional.

Scopul experimentului a urmărit validarea experimentală a *Modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în cadrul învățământului primar* prin aplicarea programului respectiv.

Obiectivele investigației experimentale au fost următoarele:

- diagnosticarea nivelului de manifestare a agresivității și violenței școlare în cadrul învățământului primar;
- implementarea unui program de dezvoltare a abilităților sociale și emoționale în vederea prevenirii și diminuării manifestărilor agresive și violente în învățământul primar;
- antrenarea lotului experimental în situații de creștere a frecvenței comportamentelor prosociale prin conștientizarea importanței relațiilor interumane întemeiate pe respect, responsabilitate, încredere în sine, incluziune, toleranță și empatie;
- analiza finală a impactului *Modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar*.

Experimentul pedagogic a implicat un număr de 54 de elevi de clasa a

IV-a, cu vârsta cuprinsă între 10 și 11 ani, distribuția fiind astfel: *grupul experimental* - 27 de elevi de la Școala Gimnazială „Mihai Eminescu” Bănești, județul Suceava, România și *grupul de control* - 27 de elevi de la Școala Primară Stamate, județul Suceava, România.

Experimentul pedagogic s-a desfășurat în trei etape: *de constatare, de formare și de evaluare*.

Etapa I preexperimentală sau *faza pretest (constatativă)* presupune evaluarea nivelului de manifestare a agresivității și violenței școlare la două clase din învățământul primar, din cele două școli evidențiate (*grup experimental și grup de control*). Evaluarea fenomenului de agresivitate și violență școlară s-a realizat cu ajutorul unor instrumente stabilite în prealabil, vizând toate aspectele: grad de siguranță în școală, forme de manifestare și frecvența acestora, locurile în care se produc manifestările violente și factorii de risc implicați. Datele au fost înregistrate cu rigoare pentru a se urmări evoluția lor pe parcursul experimentului. Analiza statistică a datelor obținute în activitatea de diagnoză a delimitat nivelul inițial al cercetării sau „punctul de plecare” existent în etapa de pretest.

Etapa a II-a experimentală a vizat aplicarea în practică a *Programul de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* la nivelul grupului experimental. Programul a urmărit dezvoltarea abilităților sociale și emoționale în vederea prevenirii și diminuării manifestărilor agresive și violente în învățământul primar și creșterea frecvenței comportamentelor prosociale prin conștientizarea importanței relațiilor interumane întemeiate pe respect, responsabilitate, încredere în sine, incluziune, toleranță și empatie. Derularea acestei etape a avut loc în perioada decembrie – mai, fiind considerată cea mai amplă parte a experimentului comparativ cu celelalte. La finalul fiecărei activități au fost consemnate datele privind modul de participare a subiecților și sporirea gradului de eficientizare a programului prin eliminarea factorilor perturbatori.

Etapa a III-a postexperimentală sau *faza posttest* a constat în repetarea aplicării instrumentelor din etapa inițială și măsurarea rezultatelor finale cu înregistrarea progresului obținut.

Instrumentele cercetării au fost: *Chestionarul pentru evaluarea comportamentelor violente din mediul școlar*, elaborat după Jigău (2006) [36] și după Roșan (2009) [50], adaptat elevilor din învățământul primar și completat de autoare; *Chestionarul de identificare a frecvenței actelor de violență*, construit de Stevens, de Bourdeaudhuij și Van Oost (2000) [54], tradus în limba română [24] și adaptat de autoare elevilor din ciclul primar.

Diagnosticarea nivelului de manifestare a agresivității și violenței școlare în cadrul învățământului primar s-a realizat în etapa *preexperimentală* (faza pretest) prin completarea și analiza *Chestionarului pentru evaluarea comportamentelor violente din mediul școlar*, de către cele două loturi de elevi. Chestionarul a inclus 13 itemi care au urmărit:

identificarea tipului de relație la nivelul căreia se înregistrează violența în școală; identificarea formelor de manifestare ale agresivității și violenței școlare în rândul elevilor; identificarea timpului și locurilor în care se produc manifestările violente; identificarea nivelului de vârstă al elevilor implicați în manifestări violente și poziția lor față de grup; identificarea situației de victimă a unei agresiuni sau violențe școlare; identificarea formele de violență manifestate de elevi față de profesorii din școală; identificarea unor situații manifestate de profesorii din școală și asociate de elevi cu anumite forme de violență; identificarea situației de agresor față de colegi sau profesori; stabilirea gradului de siguranță în școală; recunoașterea cauzelor care stau la baza agresivității școlare; selectarea opțiunii privind imitarea scenelor de agresivitate; stabilirea sursei de inspirație privind imitarea scenelor de agresivitate; exprimarea părerilor personale privind contribuția elevilor la reducerea cazurilor de violență manifestate în școală.

Diagnoza inițială a manifestărilor violente la elevii din învățământul primar a arătat că:

- violența în școală există sub toate formele ei și la nivelul tuturor relațiilor: elev-elev, elev-profesor și profesor-elev;
- siguranța în școală este o problemă care solicită măsuri prioritare pentru a schimba percepția și a crea sentimentul de securitate tuturor elevilor;
- practicile educaționale ale profesorilor pot influența dezvoltarea sau amplificarea problemelor de comportament ale elevilor;
- modelele de conduită agresivă din mass-media, transpuse în scene agresive imitate de către elevi, sunt surse și factori care facilitează producerea actelor violente în școală și în afara ei;
- violența în școală reduce șansele elevilor de a beneficia de o educație de bună calitate și de a-și dezvolta pe deplin personalitatea;
- modalitățile de a preveni problemele de comportament trebuie adaptate vârstei elevilor și momentului în care apar asemenea manifestări, șansele unei prevenții eficiente fiind mult mai mari la începutul școlarității.

Pe baza diagnozei inițiale, am recurs la organizarea și desfășurarea experimentului formativ, care a debutat cu etapa de selectare a subiecților și obținerea acordului de participare. Următoarea etapă în organizarea și desfășurarea experimentului formativ a vizat implementarea *Programului de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* ca componentă structurală a modelului sintetic.

Scopul *Programului de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* a constat în dezvoltarea abilităților sociale și emoționale în vederea prevenirii și diminuării manifestărilor agresive și violente în învățământul primar și creșterea frecvenței comportamentelor prosociale prin conștientizarea importanței relațiilor interumane întemeiate pe respect, responsabilitate, încredere în sine, incluziune, toleranță și empatie.

Obiectivele generale ale *Programul de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* au vizat:

1. Diseminarea mijloacelor de informare, formare, comunicare și monitorizare în vederea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în învățământul primar;
2. Realizarea de activități de conștientizare a problematicei agresivității și violenței în rândul elevilor, profesorilor, părinților și a membrilor comunității;
3. Ameliorarea climatului școlar prin valorificarea relațiilor elev-elev/grup de elevi; elev-profesor; elev-părinte;
4. Cultivarea de comportamente prosociale în cadrul grupului școlar și în afara grupului;
5. Intensificarea conexiunilor între factorii implicați în vederea producerii de consecințe pozitive la nivel comportamental;
6. Dezvoltarea parteneriatului școală – familie – comunitate prin conștientizarea importanței pe care o are educația formală, nonformală și informală în prevenirea și diminuarea agresivității și violenței școlare în învățământul primar.

Programul de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar a fost elaborat vizând patru componente: (a) componenta pentru elevi; (b) componenta pentru părinți; (c) componenta pentru cadre didactice; (d) componenta comunitară.

Programul formativ pentru elevi a fost structurat în 24 de sesiuni săptămânale, susținute pe perioada a șase luni și cuprinde un sistem de exerciții și tehnici orientate spre introducerea și stabilirea de reguli, rutine și limite de comportament; abordarea problematicei privind agresivitatea și violența în rândul elevilor; autocunoașterea și dezvoltarea personală; recunoașterea emoțiilor și dezvoltarea stimei de sine; formarea deprinderilor de comunicare și abilități sociale; managementul conflictelor.

Modulul pentru părinți a fost structurat în 6 sesiuni/întâlniri lunare prin care părinții au fost instruiți să recunoască și să identifice comportamentul problematic, respectiv violent al copilului; să identifice cauzele și factorii de risc sau condițiile declanșatoare și de menținere ale comportamentului violent al copilului; să identifice consecințele comportamentului violent asupra copiilor; să încurajeze comportamentele pozitive ale copilului, să nu întărească comportamentele violente și să nu le răspundă cu consecințe negative; să fie consecvenți/ fermi față de copil din punct de vedere educațional.

Trainingul pentru cadrele didactice a presupus un antrenament practic de formare a cadrelor didactice și de diseminare a informațiilor pe tema violenței școlare, a prevenirii și diminuării acestui fenomen în context școlar.

Parteneriatul educațional și comunitar a fost structurat sub forma unui demers educativ care presupune coordonarea pe diferite paliere a acțiunilor

profesorilor, elevilor, părinților și a membrilor comunității pentru a facilita atingerea unor scopuri și valori apreciate social, pornind de la deviza „comunitatea funcționează ca o adevărată școală de mentalitate pentru indivizi”.

Programul formativ pentru elevi reprezintă cea mai amplă componentă a programului. Aplicarea și analiza *Chestionarului pentru evaluarea comportamentelor violente din mediul școlar*, descris în etapa de diagnoză, a evidențiat informații relevante privind eficiența programului implementat. Al doilea chestionar a urmărit înregistrarea frecvenței anumitor forme de manifestare a comportamentului violent a elevilor.

Analiza rezultatelor obținute pe parcursul experimentului constatativ începe cu distribuirea subiecților în funcție de gen la cele două loturi implicate: *lotul experimental* și *lotul de control*. Repartizarea participanților în cazul *lotului experimental* se prezintă astfel: subiecții de gen feminin se prezintă în număr de 12, ceea ce procentual reprezintă 44, 4 %, pentru ca subiecții de gen masculin să fie în număr de 15, ceea ce reprezintă 55, 6% din numărul de participanți. În cazul *lotului de control*, repartizarea subiecților este aproximativ asemănătoare: subiecții de gen feminin sunt 13, ceea ce se prezintă procentual 48,1%, în timp ce subiecții de tip masculin sunt în număr de 14, adică un procent de 51,9% din numărul total de subiecți.

Rezultatele finale, la nivelul celor două loturi, *experimental* și *de control*, pe întreg parcursul demersului cercetativ sunt sumarizate pe fiecare item și respectiv, chestionar. Se constată o evoluție progresivă semnificativă a lotului experimental prin compararea rezultatelor inițiale cu cele finale și a rezultatelor obținute de cele două loturi experimentale.

Datele obținute prin aplicarea *primului chestionar* au fost analizate comparativ în etape diferite, pretest și posttest. Analiza comparativă a rezultatelor obținute în cazul *Itemului 1*, la *lotul experimental*, în etapa inițială și finală a experimentului, ne demonstrează o legătură statistică semnificativă prin valoarea pragului de semnificație, care este $<.001$ la subitemul 1.1 și o valoare mai mică de 0.05 la subitemele 1.2 și 1.3. La *lotul de control*, analiza comparativă ne indică un prag de semnificație ridicat, ceea ce denotă că există o legătură statistic ne semnificativă (Tabelul 3.1.).

În cazul *Itemului 2*, analiza comparativă a rezultatelor, la *lotul experimental*, ne indică un prag de semnificație mai mic decât 0.05, aspect ce demonstrează existența unei legături statistice puternice, la subitemele 2.2; 2.3; 2.5 și 2.7 și o legătură statistică foarte puternică, în cazul subitemului 2.1; 2.4 și 2.6. La *lotul de control*, valoarea pragului de semnificație este ridicată (>0.05) ceea ce denotă o legătură statistic ne semnificativă, reprezentată în Tabelul 3.1.

Analiza comparativă a rezultatelor obținute la *Itemul 3*, la *lotul experimental*, măsurate în cele două etape ale cercetării, inițială și finală, ne demonstrează o legătură statistic semnificativă puternică deoarece valoarea pragului de semnificație este <0.05 . La *lotul de control*, analiza comparativă

a rezultatelor obținute în cele două etape ale cercetării a evidențiat un prag de semnificație >0.05 , aspect ce denotă o legătură statistic ne semnificativă (Tabelul 3.1.).

Tabel 3.1. Analiza comparativă a rezultatelor Itemilor 1, 2 și 3 – lot experimental și lot de control (pretest și posttest)

Paired Samples T-Test			
Lot experimental		Lot de control	
statistic	df	statistic	df
1.1. Violență între elevi 26.0 < .001	4.13	0.779 0.443	26.0
1.2. Violența elevilor față de profesori 26.0 0.029	-2.31	0.848 0.404	26.0
1.3. Violența profesorilor față de elevi 26.0 0.046	-2.10	1.070 0.294	26.0
2.1. Expresii jignitoare între elevi cu referire la trăsăturile fizice sau psihice 26.0 < .001	-4.10	-1.49 0.148	26.0
2.2. Expresii jignitoare între elevi cu referire la situația materială 26.0 0.022	2.43	1.54 0.136	26.0
2.3. Injurii/cuvinte urâte 26.0 0.015	2.60	1.69 0.103	26.0
2.4. Certuri, conflicte 26.0 < .001	-5.50	-1.08 0.289	26.0
2.5. Expresii jignitoare între elevi cu referire la apartenența etnică 26.0 0.004	3.17	1.32 0.200	26.0
2.6. Expresii jignitoare între elevi cu referire la apartenența religioasă 26.0 < .001	-5.00	-1.14 0.265	26.0
2.7. Bătaie între elevi 26.0 0.002	3.41	-1.00 0.327	26.0
3.1. Violență în ore 26.0 0.003	3.33	1.49 0.147	26.0
3.2. Violență în pauze 26.0 0.004	-3.20	-1.35 0.188	26.0
3.3. În incinta școlii, după programul școlar 26.0 < .001	4.46	1.49 0.147	26.0
3.4. În imediata vecinătate a școlii, după programul școlar 26.0 0.038	-2.19	-1.00 0.327	26.0

În cazul *Itemului 5*, analiza comparativă a rezultatelor, pretest și posttest, în cazul *lotului experimental* ne demonstrează un prag de semnificație $< .00$, ceea ce evidențiază o legătură statistic semnificativă foarte puternică. În cazul *lotului de control*, analiza comparativă a rezultatelor etapelor demersului investigativ a evidențiat un prag de semnificație ridicat, ceea ce demonstrează o legătură statistic ne semnificativă (Tabelul 3.2.).

Tabel 3.2. Analiza comparativă a rezultatelor Itemilor 5, 6 și 7 – lot experimental și lot de control (pretest și posttest)

Paired Samples T-Test					
experimental			Lot	Lot de control	
statistic	df	p		statistic	df
5.1.	26.0	< .001	3.89	1.55	26.0
Victimă a furturilor în școală				0.134	
5.2.	26.0	< .001	6.01	1.28	26.0
Victimă a furturilor în imediata vecinătate a școlii				0.212	
5.3.	26.0	< .001	2.60	1.22	26.0
Victimă a agresiunilor cu tentă sexuală				0.232	
5.4.	26.0	0.011	-2.73	-1.36	26.0
Lovit în școală				0.185	
5.5.	26.0	< .001	5.47	1.55	26.0
Lovit în imediata vecinătate a școlii				0.134	
5.6.	26.0	< .001	3.85	1.65	26.0
Hărțuit în școală				0.110	
5.7.	26.0	< .001	8.76	1.73	26.0
Hărțuit în imediata vecinătate a școlii				0.096	
6.1.	26.0	0.016	-2.56	-1.615	26.0
Indisciplină				0.118	
6.2.	26.0	0.005	3.05	2.021	26.0
Absentism, fugă de la ore				0.054	
6.3.	26.0	0.020	2.47	-0.225	26.0
Ignorarea mesajelor transmise de profesori				0.823	
6.4.	26.0	0.011	-2.73	-1.688	26.0
Atitudini nepoliticoase				0.103	
6.5.	26.0	0.029	-2.31	-1.509	26.0
Refuzul îndeplinirii sarcinilor				0.143	
6.6.	26.0	0.045	-2.10	1.669	26.0
Jigniri, vorbe urâte				0.107	
6.7.	26.0	0.031	-2.27	-1.893	26.0
Agresiune nonverbală				0.070	
6.8.	26.0	0.043	2.13	2.126	26.0
Tendința spre lovire				0.043	
7.1.	25.0	< .001	7.40	1.845	26.0
Se întâmplă ca profesorii să pedepsească elevii când nu învață.				0.076	

7.2. Se întâmplă ca profesorii să ironizeze elevii prin expresii neadecvate. 26.0 0.025	2.38	-0.124 0.903	26.0
7.3. Se întâmplă ca profesorii să țipe la elevi. 26.0 < .001	5.81	1.315 0.200	26.0
7.4. Se întâmplă ca profesorii să sancționeze elevii dacă pun întrebări incomode. 26.0 0.039	2.18	0.866 0.394	26.0
7.5. Profesorii stimulează competiția și mai puțin colaborarea. 26.0 0.003	3.31	2.383 0.025	26.0
7.6. Profesorii nu au răbdare să asculte nelămuririle elevilor. 26.0 0.003	3.31	1.894 0.069	26.0
7.7. Profesorii solicită reproducerea și nu încurajează ideile originale. 26.0 < .001	5.79	1.727 0.096	26.0
7.8. Profesorii discută cu elevii și în afara orelor de curs. 26.0 0.036	2.21	-0.570 0.574	26.0
7.9. Profesorii favorizează nejustificat unii elevi. 26.0 0.039	2.18	2.021 0.054	26.0
7.10. Profesorii prezintă lecția într-un mod neatractiv pentru elevi. 26.0 < .001	5.04	1.975 0.059	26.0
7.11. Profesorii sunt distanți față de elevi. 26.0 0.020	2.48	1.803 0.083	26.0

Analiza comparativă a rezultatelor *Itemului 6*, la *lotul experimental*, în cele două etape ale cercetării, evidențiază un prag de semnificație <0.05 și ne demonstrează o legătură statistic puternic semnificativă. La *lotul de control*, analiza comparativă a rezultatelor cercetării ne demonstrează o legătură statistic nesemnificativă, aspect ce reiese din valoarea pragului de semnificație (>0.05).

Analiza comparativă a rezultatelor *Itemului 7*, la *lotul experimental*, în cele două etape ale cercetării, a evidențiat că există o legătură statistic semnificativă puternică, aspect ce reiese din valoarea pragului de semnificație, în cazul subitemilor 7.1; 7.3; 7.7 și 7.10. În cazul *lotului de control*, analiza comparativă pe etape a demonstrat o legătură statistic nesemnificativă generată de valorile pe care le înregistrează pragul de semnificație (>0.05).

În cazul *Itemilor 4, 8, 9, 10, 11, 12 și 13*, analiza comparativă a rezultatelor cercetării, pretest și posttest, evidențiată în Tabelul 3.3., a subliniat următoarele aspecte măsurate în cele două etape ale cercetării, inițială și finală:

- *Itemul 4, lotul experimental*, ne demonstrează o legătură statistic semnificativă puternică deoarece valoarea pragului de semnificație este

- <0.05. În cazul *lotului de control*, analiza comparativă a etapelor cercetării a evidențiat un prag de semnificație >0.05, aspect ce denotă o legătură statistic nesemnificativă.
- *Itemul 8, lotul experimental*, în etapa inițială și finală, a evidențiat o legătură statistic semnificativă puternică. La *lotul de control* s-a constatat o legătură statistic nesemnificativă deoarece valoarea pragului de semnificație este $p=0.136$ (>0.05).
 - *Itemul 9, lotul experimental*, în etapa de pretest și posttest, a evidențiat o legătură statistic semnificativă foarte puternică. La *lotul de control* s-a constatat o legătură statistic nesemnificativă, valoarea pragului de semnificație fiind $p=0.746$.
 - *Itemul 10, lotul experimental*, în cele două etape ale cercetării, a evidențiat faptul că există o legătură statistic semnificativă puternică, valoarea pragului de semnificație fiind $p=0.018$. La *lotul de control* s-a constatat o legătură statistic nesemnificativă, valoarea pragului de semnificație fiind $p=0.130$ (>0.05).
 - *Itemul 11, lotul experimental*, evidențiază o legătură statistică semnificativă foarte puternică prin valorile pe care le ia pragul de semnificație $p<.001$. La *lotul de control* s-a constatat o legătură statistică nesemnificativă deoarece valoarea pragului de semnificație are valoarea $p=0.265$ (>0.05).
 - *Itemul 12, lotul experimental*, analiza comparativă a rezultatelor a evidențiat o legătură statistic semnificativă puternică ($p=0.032$). La *lotul de control* s-a constatat o legătură statistic nesemnificativă deoarece valoarea pragului de semnificație este $p=0.398$ (>0.05).
 - *Itemul 13, lotul experimental*, în etapa inițială și finală, a evidențiat o legătură statistic semnificativă puternică, $p=0.003$. La *lotul de control* s-a constatat o legătură statistic nesemnificativă, valoarea pragului de semnificație fiind $p=0.346$.

Tabel 3.3. Analiza comparativă a rezultatelor Itemilor 4, 8, 9, 10, 11, 12 și 13 – lot experimental și lot de control (pretest și posttest)

Paired Samples T-Test				
experimental		Lot	Lot de control	
statistic	df		statistic	df
I4. Autorii violenței sunt sau nu colegi	26.0	-2.79	-1.03	26.0
	0.010		0.312	
I8. Poziția de violent/agresiv față de un coleg sau profesor.	26.0	-3.05	-1.54	26.0
	0.005		0.136	
I9. Gradul de protecție față de violența unor colegi, profesori/alte persoane	26.0	-7.09	0.328	26.0
	<.001		0.746	

I10. Cauzalitatea agresivității 26.0 0.018	2.52	1.56 0.130	26.0
I11. Gradul de imitare a agresivității 26.0 < .001	-3.91	-1.14 0.265	26.0
I12. Sursa de inspirație în imitarea 26.0 0.032 agresivității	-2.26	-0.858 0.398	26.0
I13. Contribuția la reducerea cazurilor 26.0 0.003 de violență manifestate în școală	-3.31	-0.960 0.346	26.0

În analiza comparativă dintre scorurile obținute în etapa inițială și în etapa finală a cercetării la *grupul experimental*, s-a constatat că în etapa de pretest s-a obținut un prag de semnificație $p=0.030$, pentru ca în etapa de posttest să se înregistreze un prag de semnificație $p= 0.005$, ceea ce denotă că există o legătură statistică înalt semnificativă. Analiza comparativă a etapelor cercetării a fost sintetizată în Tabelul 3.4.

Tabel 3.4. Analiza comparativă a scorurilor inițiale și finale la grupul experimental

One-Way ANOVA (Welch's)				
	F	df1	df2	P
Scor inițial experimental	5.42	1	20.8	0.030
Scor final experimental	10.19	1	18.8	0.005

Măsurarea diferențelor de gen este reprezentată în Tabelul 3.5. Se observă un prag de semnificație $p=0,040$, ceea ce denotă că există o legătură statistică semnificativă.

Tabel 3.5. Reprezentarea diferențelor de gen

Contrasts – Gen				
	Estimate	SE	T	P
Masculin – Feminin	-17.9	8.29	-	0.040
			2.16	

Al doilea chestionar, *Chestionar de identificare a frecvenței actelor de violență pentru elevi*, vizează tipurile de comportament indezirabil și frecvența cu care acestea se manifestă în mediul școlar. Analiza rezultatelor înregistrate de *lotul experimental*, în etapa inițială, arată o concentrare a răspunsurilor la nivelul 3-5 ori, situație ce rezultă din valoarea cea mai ridicată a mediei, Mean=7.24, iar nivelul slab reprezentat a fost Mean=3.47, în cazul nivelului „*niciodată*” (Tabel 3.6.), situație ce subliniază că aceste comportamente sunt prezente la elevii de clasa a IV-a într-o frecvență medie.

Tabel 3.6. Analiza indicatorilor comportamentali în pretest la grupul experimental

Descriptives												
	Comportament		Niciodată		1-2 ori		3-5 ori		6-10 ori		11-20 ori	
	N		27		27		27		27		27	
Missing		0		0		0		0		0		0
Mean		9.00		3.47		5.65		7.24		6.71		3.76
Median		9		1.00		5.00		7.00		7.00		3.00
Standard Deviation		5.05		6.23		3.95		3.23		3.95		3.23
Minimum		1		0.00		1.00		0.00		0.00		0.00
Maximum		17		26.0		12.0		15.0		13.0		9.00

În etapa de posttest, rezultatele înregistrate au o evoluție pozitivă, o ameliorare progresivă care reiese din analiza prezentată în Tabelul 3.12, în etapa finală a cercetării, la **grupul experimental**. Valoarea cea mai ridicată a mediei, Mean=7.12, s-a înregistrat la nivelul „1-2 ori”, iar cea mai mică valoare, Mean=1,18, la nivelul „11-20 ori”.

Tabel 3.7. Analiza indicatorilor comportamentali în posttest la grupul experimental

Descriptives														
	Comportament		Niciodată		1-2 ori		3-5 ori		6-10 ori		11-20 ori		peste 20	
	N		27		27		27		27		27		27	
Missing		0		0		0		0		0		0		0
Mean		9.00		5.76		7.12		6.94		5.94		1.18		0.00
Median		9		4.00		8.00		7.00		7.00		1.00		0.00
Standard deviation		5.05		6.05		3.98		2.59		2.77		1.07		0.00
Minimum		1		0.00		1.00		0.00		0.00		0.00		0.00
Maximum		17		26.0		12.0		11.0		9.00		3.00		0.00

Analiza comparativă a rezultatelor înregistrate în cele două etape ale cercetării arată că manifestările violente de comportament își reduc frecvența, iar programul experimental la care au participat subiecții are efecte pozitive asupra elevilor: de ameliorare a formelor de comportament agresive, de stimulare în vederea reducerii actelor de violență în mediul școlar și de promovarea unei atitudini lipsite de ostilitate în relația cu colegii.

Eficiența *Programul de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* a fost asigurată de îndeplinirea următoarelor

condiții: agresivitatea, violența școlară și problemele de comportament au fost definite în termeni foarte clari; factorii de risc care declanșează și mențin violența școlară și comportamentul agresiv au fost identificați; desfășurarea intervențiilor s-a fundamentat pe informațiile deținute cu privire la factorii de declanșare și menținere; s-au definit o serie de comportamente alternative pentru elevi; elevii au fost instruiți în privința acestor comportamente alternative și li s-a oferit suportul în dobândirea abilităților necesare pentru a provoca schimbarea de comportament dorită, acolo unde situația o impunea; s-a elaborat și implementat sisteme de motivare pe tot parcursul programului pentru a le menține interesul și pentru a-i încuraja în schimbare.

În vederea susținerii rezultatelor obținute, am elaborat *Matricea indicatorilor de progres ai comportamentelor elevilor de vârstă școlară mică* și *Matricea indicatorilor comportamentali ai părinților și profesorilor participanți* în programul implementat. Rezultatele sunt reflectate în tabelele 3.8. și 3.9.

Tabel 3.8. Matricea indicatorilor de progres ai comportamentelor elevilor de vârstă școlară mică

	Nr. crt.	Indicatori	1 (slab)		2 (accentuat)	
			pre-curs	post-curs	pre-curs	post-curs
ELEVI	1.	Formularea regulilor și a limitelor de comportament din regulamentul clasei	51,3%	24,6%	48,7%	75,4%
	2.	Identificarea drepturilor și a responsabilităților	72,8%	37,6%	27,2%	62,4%
	3.	Dorința de a avea o clasă incluzivă într-o școală incluzivă	74,5%	19,9%	25,5%	80,1%
	4.	Recunoașterea agresivității și violenței	55,8%	35,4%	44,2%	64,6%
	5.	Rezistența la agresivitatea altora	63,1%	43,7%	36,9%	56,3%
	6.	Autocunoașterea	52,8%	26,7%	47,2%	73,3%
	7.	Experimentarea toleranței	48,0%	24,7%	52,0%	75,3%
	8.	Cunoașterea emoțiilor proprii și ale celorlalți	64,9%	25,9%	35,1%	74,1%
	9.	Stăpânirea emoțiilor	63,0%	25,7%	37,0%	74,3%
	10.	Relațiile cu ceilalți	46,7%	33,9%	53,3%	66,1%
	11.	Comunicarea cu colegii	75,6%	45,3%	24,4%	54,7%
	12.	Abținerea de a agresă pe alții	44,8%	37,6%	55,2%	62,4%
	13.	Schimbarea situațiilor de agresare (hărțuire, tachinare, amenințare)	40,7%	32,7%	59,3%	67,3%
	14.	Autocontrolul	68,5%	32,8%	31,5%	67,2%
	15.	Reacția adecvată într-un conflict	75,2%	41,2%	24,8%	58,8%

În baza evaluării elevilor constatăm un progres la nivelul tuturor indicatorilor, pe alocuri mai pregnant, pe alocuri mai subtil.

Tabel 3.9. Matricea indicatorilor comportamentali ai părinților și profesorilor participanți

	Nr. crt.	Indicatori	1 (slab)		2 (accentuat)	
			pre-curs	post-curs	pre-curs	post-curs
PĂRINȚI	1.	Recunoașterea comportamentelor agresive (comportamente acceptate și neacceptate)	73,6%	32,8%	26,4%	67,2%
	2.	Construirea unui sentiment de siguranță	56,7%	37,6%	43,3%	62,4%
	3.	Relațiile cu propriii copii	58,5%	21,2%	41,5%	78,8%
	4.	Alternative comportamentale	68,5%	27,0%	31,5%	73,0%
	5.	Înțelegerea mecanismelor de protecție	62,9%	33,9%	37,1%	66,1%
	6.	Experimentarea fermității în deciziile luate	68,0%	38,8%	32,0%	62,1%
PROFESORI	1.	Managementul relațiilor cu elevii	56,7%	42,4%	43,3%	57,6%
	2.	Stilul de comunicare/ Limbaj nonviolent	57,3%	21,3%	42,7%	78,7%
	3.	Manifestarea echilibrată a autorității	61,9%	37,8%	38,1%	62,2%
	4.	Managementul disciplinei (reguli și rutine)	57,2%	31,3%	42,8%	68,7%
	5.	Promovarea atitudinii incluzive	61,6%	37,5%	38,4%	62,5%
	6.	Acordarea de asistență	59,0%	32,9%	41,0%	67,1%

În baza feedback-ului oferit de părinții și profesorii implicați în *Modulul pentru părinți și Trainingul pentru cadrele didactice*, s-a înregistrat un progres semnificativ pe fiecare segment în parte, ușor mai vizibil la nivelul părinților, depășind astfel cutumele referitoare la rezistența părinților față de participarea la cursuri de parenting și dificultatea acceptării unor recomandări externe cu privire la tehnicile de creștere și educare a propriilor copii.

În **Concluzii generale și recomandări** au fost evidențiate și sintetizate principalele rezultate științifice ale cercetării, care au fost expuse în corelație cu scopul și obiectivele preconizate, obținute în urma valorificării fundamentelor teoretico-aplicative ale prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în cadrul învățământului primar.

Abordarea psihopedagogică a agresivității și violenței, abordarea teoriilor despre agresivitate, a complexității fenomenului violenței școlare sub aspectul diversității formelor de manifestare, a cauzelor și a factorilor de risc, a consecințelor negative implicite și a dificultăților care apar în reducerea frecvenței manifestărilor agresive la elevi ne permite să constatăm că fenomenul violenței școlare a constituit și constituie încă o temă de interes major.

Demersul nostru teoretic și aplicativ a contribuit la dezvoltarea teoriei și practicii educaționale prin fundamentarea teoretică, metodologică și experimentală a unui program de prevenire și diminuare a agresivității și violenței în școală.

Valorile principale ale cercetării sunt sintetizate în următoarele concluzii:

1. Analiza coordonatelor teoretice privind agresivitatea și violența școlară

- a presupus evidențierea a două niveluri principale de abordare: psihologică și pedagogică, cu ușoare interferențe sociale, în contextul dinamicii actuale a fenomenului în conexiune cu particularitățile de manifestare ale elevilor și prin prisma strategiilor de prevenție și intervenție.
2. Studiul analitic al problemei investigate a permis să stabilim că agresivitatea și violența școlară este, pe de-o parte, rezultatul intercondiționării factorilor de risc cu particularitățile manifestării agresivității și violenței școlare la elevii claselor primare, iar, pe de altă parte, este rezultatul influențelor interne (școala în sine ca sursă de violență) și al celor externe (mediul familial, mediul social).
 3. În contextul demersului științific realizat au fost fundamentate și argumentate științific principiile generale care stau la baza acțiunilor de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar: *principiul intervenției timpurii, principiul respectării particularităților de vârstă și individuale ale elevilor din învățământul primar; principiul valorizării la maxim a potențialului fiecărui copil; principiul distribuirii resurselor necesare în vederea asigurării de sprijin tuturor elevilor; principiul încercării de a construi un climat care să asigure promovarea respectului pentru ceilalți și a diversității; principiul încercării de a construi un climat care să asigure deschiderea spre nou, comunicarea constantă, acceptarea și aprecierea diferențelor; principiul dezvoltării abilităților empactice; principiul învățării prin cooperare și colaborare; principiul parteneriatului educațional.*
 4. Tot în contextul demersului științific realizat s-a subliniat importanța condițiilor psihopedagogice și a interconexiunii dintre acestea în eficientizarea procesului de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare. S-a subliniat rolul formării profesorilor pe tema abordată, rolul consilierului școlar și al psihologului școlar, rolul parteneriatului școală – familie – comunitate, fiecare dintre actorii implicați având roluri specifice în contextul subiectului abordat. Multe dintre problemele de disciplină ale elevilor cu efecte în planul manifestărilor violente sunt determinate de înadecvarea înțelegerii relației de autoritate în câmpul educațional (fie de către elev, fie de către profesor). Contestarea autorității profesorului de către elevi nu reprezintă negarea nevoii de supraveghere și îndrumare, ci ține mai mult de alegerea tipului de autoritate exercitat, o autoritate care stimulează și dezvoltă sau una care constrânge.
 5. Demersul praxiologic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar reprezintă coordonata procedurală, dimensionată astfel încât să configureze o abordare integrată a problemicii cu referire la toți actanții acestui proces: elevi, părinți, cadre didactice, membri activi ai comunității, prin informarea acestora cu privire la problematica agresivității și violenței școlare, la

necesitatea combaterii fenomenului, creșterea atractivității ofertei educaționale prin dezvoltarea parteneriatului școală – familie, prin conștientizarea importanței pe care o are educația formală, nonformală și informală în prevenirea și diminuarea agresivității și violenței școlare.

6. Experimentul pedagogic realizat a demonstrat că eficacitatea *Programului de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* este determinată de întemeierea fundamentelor teoretice autentice ale prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare pe fundamentele socioemoționale cheie ale **Programului „Da! Poți! Reușești!”**: *încrederea în sine; perseverența; organizarea; înțelegerea cu ceilalți (cooperarea); rezistența emoțională, corelarea mai multor factori, principii și strategii operaționale.*

7. În temeiul valorilor teoretice și praxiologice produse în rezultatul investigației noastre, **problema științifică importantă soluționată** în cercetare rezidă în eficientizarea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în învățământul primar prin valorificarea interconexiunii factorilor și condițiilor psihopedagogice și a modelului sintetic elaborat în acest scop. Problema cercetării a fost soluționată prin realizarea următoarelor obiective:

- analiza abordărilor teoretice actuale și deducerea modalităților de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare;
- valorificarea recomandărilor referitoare la înlesnirea eforturilor pentru creșterea securității instituțiilor școlare, formulate în documente internaționale și naționale;
- stabilirea demersurilor psihopedagogice de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare;
- determinarea factorilor de risc ai agresivității și violenței școlare și identificarea strategiilor de contracarare a acestora sau de diminuare a consecințelor lor;
- fundamentarea și elaborarea *Modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar*;
- validarea experimentală a *Modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar*.

În conformitate cu rezultatele obținute în cercetarea realizată, propunem următoarele **recomandări**:

a) **Recomandări la nivel de politici educaționale:**

- focalizarea pe schimbarea normelor sociale ale mediului școlar, stabilirea de direcții clare de acțiune și limite concrete;
- elaborarea unui mecanism de avertizare timpurie asupra agresivității și violenței școlare, la nivel național și pregătirea gratuită a cadrelor didactice îndruidite în aplicarea mecanismului la nivel local;
- oferirea de resurse financiare școlilor în vederea elaborării și editării propriilor ghiduri de bune practici, broșuri și pliante destinate elevilor, profesorilor și părinților care să cuprindă informații utile, particularizate

contextului școlar și comunitar specific și măsuri concrete în prevenirea și diminuarea agresivității și violenței școlare.

b) *Recomandări pentru cadre didactice:*

- deschiderea cadrelor didactice către democratizarea relației educaționale și implicarea elevilor ca parteneri în actul educațional (mai ales în domeniul nonformalului), limitând dominarea verticalității și asimetria relațională în spatele căreia se află tradiționala autoritate și putere;
- implicarea cadrelor didactice în a transforma școala într-o adevărată comunitate de învățare, fie ea formală, nonformală sau informală;
- disponibilitatea cadrelor didactice de a oferi sprijin și consiliere elevilor și părinților aflați în situații vulnerabile sau de criză;
- participarea cadrelor didactice la cursuri de formare nu numai pe tema agresivității și violenței școlare, ci și a managementului clasei de elevi, a managementului disciplinei sau a managementului comunicării;
- motivarea cadrelor didactice pentru a se implica în organizarea de activități extrașcolare și extracurriculare care promovează nonviolența, toleranța, incluziunea și voluntariatul;
- stimularea cadrelor didactice în îmbogățirea orizontului cultural prin participarea la simpozioane, conferințe, mese rotunde, webinarii și forumuri și valorizarea acestora la nivelul școlii.

c) *Recomandări pentru elevi:*

- solicitarea de consiliere în vederea dezvoltării abilităților de autocontrol în situații tensionate și de relaționare pozitivă (managementul stresului și al conflictelor);
- stimularea implicării elevilor în acele activități extrașcolare care pot favoriza manifestarea unor comportamente dezirabile;
- valorizarea la nivelul școlii a elevilor care participă regulat la activități instructiv-recreative în timpul liber, cu scopul promovării unor modele de bună practică.

d) *Recomandări pentru părinți:*

- reconsiderarea de către părinți a poziției atitudinale asupra reușitei școlare a propriilor copii, redimensionarea relației dintre așteptări și suportul familial oferit;
- consolidarea parteneriatului cu școala în vederea asigurării unui mediu educațional eficient pentru elevi;
- implicarea părinților în activități de formare și informare pe teme de actualitate;
- sporirea supervizării părinților cu privire la gestionarea timpului școlar și a timpului liber, a grupului de prieteni și a activităților desfășurate în grup.

Cercetarea întreprinsă nu a reușit să cuprindă toate aspectele fenomenului violenței și agresivității școlare specifice elevilor de vârstă școlară mică. Ca *limite ale cercetării* de față pot fi menționate următoarele aspecte:

- selecția subiecților nu a fost realizată aleatoriu, cele două grupuri

(experimental și de control) fiind constituite pe baza criteriului natural (două școli primare);

- ca urmare a raportării la criteriul natural, rezultatele obținute se referă doar la o anumită categorie de elevi și anume, cei care provin din medii cu un nivel socio-economico-cultural mediu, au rezultate școlare de nivel mediu și deseori întâmpină probleme de comportament;
- desfășurarea unor activități a fost limitată de precauțiile impuse de situația pandemică.

Continuarea demersului nostru teoretic și aplicativ ar reprezenta o inițiativă ce abordează:

- *cunoașterea elevilor* prin mijlocirea experiențelor anterioare și valorificarea intereselor extrașcolare. În acest sens, pot fi valorificate strategiile de cunoaștere ale elevilor din perspectiva fondului apercceptiv, precum și modalitățile de a crea oportunități de exprimare în clasă a aspirațiilor și căilor neconflictuale de realizare;
- *susținerea elevilor* aparținând unor grupuri vulnerabile, combaterea segregării și a violențelor școlare induse de anumite criterii. Conștiința diferențelor în legătură cu modul de a simți, a vorbi și a gândi diferit încurajează demersul profesorului de a crede în potențialul de învățare al tuturor elevilor;
- *redimensionarea atitudinii elevilor față de succes și performanță*. Succesul și performanța sunt valori centrale ale societății, promovate deopotrivă cu violențele, pe toate canalele de comunicare. Alegerea căilor de obținere a acestor valori, echilibrul sau redimensionarea raportului dintre competiție și colaborare sunt demersuri de restaurare a unor raporturi echitabile dintre diferite categorii sociale.

Explorarea unui fenomen atât de puțin abordat la elevii de vârstă școlară mică reprezintă începutul unor noi direcții de cercetare și propuneri de prevenție și intervenție în praxisul educațional.

BIBLIOGRAFIE

1. **BALAN, C.** *Violența școlară – o problemă globală*. În: volumul Conferinței Științifice Internaționale „Formarea inițială și continuă a psihologilor în domeniul protecției copilului față de violență”, Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”, 2018. pp. 311 – 316. ISBN 978-9975-134-29-3.
2. **BALAN, C.; GUȚU, Z.** *Strategii de prevenție și intervenție aplicabile în vederea reducerii sau diminuării agresivității și violenței școlare*. În: volumul Conferinței Științifice Naționale cu participare Internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău: CEP USM, 2019. p. 74 – 76. ISBN 978-9975-149-50-1.
3. **BALAN, C.** *Școala – sursă a agresivității și violenței școlare*. În: Revista Educația Azi (revistă indexată în Baze de Date Internaționale), numărul IV, 2019. p.5-7. ISSN: 2457-8428. Accesabilă online pe site-ul: <https://media1.wgz.ro/files/media1:5cd9563a35c04.pdf.upl/Revista%20Educatia%20Azi%20nr.%204%20din%202019.pdf>
4. **BALAN, C.** *Forme de manifestare a agresivității și violenței școlare*. În: Revista Educația Azi (revistă indexată în Baze de Date Internaționale), numărul VIII, 2019. pp. 67 – 71. ISSN: 2457-8428. Accesabilă online pe site-ul: <https://media1.wgz.ro/files/media1:5e198f8ebee49.pdf.upl/Revista%20Educatia%20Azi%20nr.%207-12%20din%202019.pdf>
5. **BALAN, C.** *Violența și bullying-ul în școală*. În: Revista Educația Azi (revistă indexată în Baze de Date Internaționale), numărul VIII, 2019. pp. 71 - 74. ISSN: 2457-8428. Accesabilă online pe site-ul: <https://media1.wgz.ro/files/media1:5e198f8ebee49.pdf.upl/Revista%20Educatia%20Azi%20nr.%207-12%20din%202019.pdf>
6. **BALAN, C.** *Educația împotriva violenței școlare prin activități nonformale*. În: volumul Conferinței Multidisciplinare Internaționale „Speciali, dar ... egali”, Dolj, 2019. pp. 308 – 311. ISBN: 978-973-0-29058-5.
7. **BALAN, C.** *Particularitățile manifestării agresivității și violenței la elevii claselor primare*. În: volumul Conferinței Științifice Internaționale „Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului”. Seria 22, Vol. 2, Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2020. pp. 360-363. ISBN: 978-9975-46-449-9; 978-9975-46-451-2.
8. **BALAN, C.** *Necesitatea prevenirii și controlului agresivității și violenței școlare*. În: volumul Conferinței Științifice Naționale cu participare Internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău: CEP USM, 2020. pp. 46 – 49. ISBN: 978-9975-152-53-2. ISBN: 978-9975-152-54-9.
9. **BALAN, C.; GUȚU, Z.** *Prevenția agresivității și violenței școlare*. În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe ale Educației”, Categoria B, Chișinău: CEP USM, 2020, nr. 5(135), pp. 66-70, ISSN 1857-2103; ISSN e 2345-1025.
10. **BALAN, C.; GUȚU, Z.** *Impactul mediului familial asupra agresivității*. În: volumul Simpozionului Științific Internațional dedicat doctoranzilor, masteranzilor și cadrelor didactice „Aspecte, orientări și perspective ale științelor educației în societatea contemporană”, Bacău: Smart Academic,

2020. p. 162-172. ISBN: 978-606-063-003-6.
11. **BALAN, C.** *Consecințe ale manifestării comportamentelor agresive în context școlar.* În: Buletinul științific al Universității de Stat "Bogdan Petriceicu Hașdeu" din Cahul, Seria "Științe Umanistice", nr. 1(11), 2020. pp. 215-221. ISSN 2345-1866.
 12. **BALAN, C.** *Teorii explicative ale agresivității.* În: Revista Educația Azi (revistă indexată în Baze de Date Internaționale), numărul I, 2020. pp. 16 - 18. ISSN: 2457-8428. Accesabilă online pe site-ul: <https://media1.wgz.ro/files/media1:5e4693b686952.pdf.upl/Revista-Educatia-Azi-nr.-1-din-2020.pdf>
 13. **BALAN, C.** *Agresivitatea și violența școlară – delimitări conceptuale.* În: Revista Educația Azi (revistă indexată în Baze de Date Internaționale), numărul I, 2020. pp. 18 - 21. ISSN: 2457-8428. Accesabilă online pe site-ul: <https://media1.wgz.ro/files/media1:5e4693b686952.pdf.upl/Revista-Educatia-Azi-nr.-1-din-2020.pdf>
 14. **BALAN, C.** *Violența școlară și impactul variabilelor socio-demografice asupra acesteia.* În: *Metodologii contemporane de cercetare și evaluare, Științe Sociale și ale Educației.* Chișinău: CEP USM, 2021. pp. 3-8. ISBN 978-9975-159-16-6.
 15. **BALAN, C.** *De la învățământul online la cyberbullying.* În: Revista Conferinței Internaționale „Online school. From Innovation and Creativity to Performance”, București: Centrul de resurse educaționale, 2021. p. 2437-2440. ISBN: 978-973-0-34175-1.
 16. **BALAN, C.** *Victimele violenței școlare - particularități.* În: Revista Educația Azi (revistă indexată în Baze de Date Internaționale), numărul X, 2021. pp. 7 - 8. ISSN: 2457-8428. Accesabilă online pe site-ul: <https://media0.wgz.ro/files/media0:617f9d1458745.pdf.upl/Revista%20Educatia%20Azi%20nr.10%20din%202021.pdf>
 17. **BALAN, C.** *Gradul de cercetare a violenței școlare în literatura de specialitate.* În: Revista Educația Azi (revistă indexată în Baze de Date Internaționale), numărul X, 2021. pp. 8-9. ISSN: 2457-8428. Accesabilă online pe site-ul: <https://media0.wgz.ro/files/media0:617f9d1458745.pdf.upl/Revista%20Educatia%20Azi%20nr.10%20din%202021.pdf>
 18. **BALAN, C.** *Dimensiunea teoretică a elevului agresor.* În: Revista Educația Azi, numărul X, 2021. pp. 10 - 11. ISSN: 2457-8428, revistă indexată în Baze de Date Internaționale. Accesabilă online pe site-ul: <https://media0.wgz.ro/files/media0:617f9d1458745.pdf.upl/Revista%20Educatia%20Azi%20nr.10%20din%202021.pdf>
 19. **BALAN, C.** *Manifestări ale agresivității și violenței la vârstă școlară mică.* În: *Acta et commentationes* (Științe ale Educației), nr. 2(28), 2022. p. 114-123. ISSN: 1857-0623. E-ISSN: 2587-3636.
 20. **BALAN, C.** *Causalitatea și factorii de risc ai agresivității și violenței școlare.* Revista Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe ale Educației”, Categoria B, Chișinău: CEP USM, nr. 9(159), 2022. pp. 50-55, ISSN 1857-2103; ISSN 2345-1025.
 21. **BALAN, C.** *The impact of school aggression and violence on young schoolchildren.* În: volumul Conferinței Internaționale de Educație a Adulților „Educația pentru Pace și Dezvoltare Durabilă”, Chișinău:

- Universitatea de Stat din Moldova, 2023. *in press.*
22. BALICA, M. ș. a. *Rezultatele cercetării de teren.* În: M. Jigău, A. Liiceanu, L. Preoteasa (coord.), *Violența în școală.* Buzău: Alpha MDM, 2006. pp. 56-65. ISBN (10): 973-7871-47-2; ISBN (13): 978-973-7871-47-3.
 23. BARON, R. A.; RICHARDSON, D. R. *Human Aggression,* Ediția a II-a, New York: Plenum Press, 1994. 419 p. ISBN 0306444585 (hb).
 24. BELDEAN-GALEA, I. E. & JURCAU, N. *Studiul calităților psihometrice ale unui chestionar de evaluare a fenomenului "bullying" la elevi.* În: *Romanian Journal of Applied Psychology,* Vol. 12, No. 1, 2010. pp. 15-20.
 25. BERKOWITZ, L. *Aggression: Its causes, consequences, and control.* New York: Mc. Graw-Hill Book Company, 1993. 485 p. ISBN 978-0070048744.
 26. BERNARD, M. E. *Programul educațional DA, POȚI!* Cluj-Napoca: RTS, 2009. ISBN 978-973-1816-29-6.
 27. CHELCEA, S. *Agresivitatea.* În S. Chelcea și P. Iluț (coord.) *Enciclopedia de psihosociologie.* București: Economică, 2003. 392 p. ISBN 9735908344.
 28. COCORADA, E. *Violența școlară – perspective teoretice.* În Cocorada, E., *Evaluare și microviolență în mediul școlar.* Brașov: Universitățile Transilvania, 2008. pp. 7-28.
 29. EDWARDS, D. W.; SCOTT, C. L.; YARVIS, R. M.; PAIZIS, C. L. & PANIZZON, M. S. *Impulsiveness, impulsive aggression, personality disorder, and spousal violence.* În: *Violence and Victims,* Vol. 18 (1), 2003. pp. 3–14.
 30. ELINOFF, M. J.; CHAFOULEAS, S. M.; SASSU, K. A. *Bullying: Considerations for defining and intervening in school settings.* *Psychology in the Schools,* 41(8), 2004. pp. 887-897.
 31. ERON, L. D. & HUESMAN, L. R. *TV as a source of maltreatment of children.* *Social Psychology Review,* 16, 1987. pp. 195-202.
 32. FERRÉOL, G.; NECULAU, A. *Violența. Aspecte psihosociale,* Iași: Polirom, 2003. 336 p. ISBN: 973-681-261-8.
 33. FURLONG, M.; MORRISON, G. *The School in School Violence: Definitions and Facts.* În: *Journal of Emotional & Behavioral Disorders.* Vol. 8, Issue 2, (Summer), 2000. pp. 71-82.
 34. GALTUNG, J. *Cultural violence.* În *Journal of Research.* Vol. 27, No. 3, 1990. pp. 291-305.
 35. GEEN, R. G. *Human Aggression,* Philadelphia: Open University Press, 2001. 169 p. ISBN 978-0335204724.
 36. JIGĂU, M. (coord.). *Prevenirea și combaterea violenței în școală. Ghid practic pentru directori și cadre didactice.* Buzău: Alpha MDN, 2006. 304 p. ISBN (10) 973-7871-61-8; ISBN (13) 978-973-7871-61-9.
 37. LIICEANU, A. *Violența umană: o neliniște a societății contemporane.* În: Ferréol, G.; Neculau, A. (coord.), *Violența - Aspecte psihosociale,* Iași: Polirom, 2003. pp. 47-57. ISBN 973-681-261-8.
 38. LINES, D. *The bullies: understanding bullies and bullying.* London: Jessica Kingsley Publishers, 2008. 224 p. ISBN-10 1843105780; ISBN-13 978-1843105787.
 39. MARTIN, R. *Violence in Australian schools.* In: *Criminology Australia.* No. 7, 1994. pp. 16-19.
 40. MICHAUD, Y. A. *La violence.* Paris: PUF, 1999. 128 p. ISBN: 978-2-13-081353-8.

41. NEAMȚU, C. *Devianța școlară. Ghid de intervenție în cazul problemelor de comportament*, Iași: Polirom, 2003. 424 p. ISBN 973-681-403-3.
42. OLWEUS, D. *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge, MA: Wiley-Blackwell, 1993. 152 p. ISBN-13 978-0631192411; ISBN-10 978-0631192417.
43. OLWEUS, D. *Annotation: Bullying at school: Basic facts and effects of a school based intervention program*. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35 (7), 1994. pp. 1171-1190.
44. OLWEUS, D. *Norway*. In: Smith, P.K.; Morita, Y.; Junger-Tos, J.; Olweus, D.; Catalano, R. & Slee, P. (eds.), *The nature of school bullying: A cross-national perspective*, 7-27, London: Routledge, 1999. 400 p. ISBN-10 0415179858; ISBN-13 978-0415179850.
45. PASCAL, E. *Prevenirea și controlul violenței școlare*. În Curelaru, M. (coord.), *Violența în școală. Repere pentru analiză și intervenție*. Iași: Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013. pp. 175-194. ISBN 978-973-703-955-2.
46. PAUNESCU, C. *Agresivitatea și condiția umană*. București: Tehnică, 1994. 210 p. ISBN 973-31-0642-9.
47. RIGBY, K. *Bullying in schools: and what to do about it*. ACER Press, 2007. 145 p. ISBN 978-086431-447-5.
48. ROSS, D. M. *Childhood Bullying and Teasing: What School Personnel, Other Professionals and Parents Can Do*, Alexandria: American Counselling Association, 1996. 264 p. ISBN 1-55620-157-5.
49. ROȘAN, A. *Violența juvenilă școlară - teorie, prevenție și intervenție integrativă*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2006. 160 p. ISBN 973-610-425-7.
50. ROȘAN, A. *Comportamentul violent-screening și strategii de intervenție*. Cluj-Napoca: Alma Mater, 2009. 523 p. ISBN 978-606-504-070-0.
51. SĂLĂVĂSTRU, D. *Violența în mediul școlar*. În: Ferreol, G. & Neculau, A. (Eds.), *Violența. Aspecte psihosociale*. Iași: Polirom, 2003. pp. 119 – 137. ISBN 973-681-261-8.
52. SELLENET, C. *Représentations des faits de violence et de leur gravité des collégiens d'une zone d'éducation prioritaire*. În: Sirota, A., *Violence à l'école. Des violences vécues aux violences agies*, Editions Bréal, 2008. ISBN: 978-2-7495-0740-8.
53. SIROTA, A. „*Il dit qu'il jure*”: *Un grup de luptă împotriva legii tăcerii cu privire la violența din școli*. În: Ferréol, Gille; Neculau, Adrian. (coord.), *Violența. Aspecte psihosociale*. Iași: Polirom, 2003. pp. 107-118. ISBN 973-681-261-8.
54. STEVENS, V., DE BOURDEAUDHUIJ, I. & VAN OOST, P. *Bullying in Flemish schools: Anevaluation of anti-Bullying intervention in primary and secondary schools*. În: *British Journal of Educational Psychology*, 70, 2000. pp. 195-210.
55. VETTENBURG, N. *Violences à l'école: sensibilisation, prévention, répression, symposium Bruxelles (Belgique)*. Bruxelles: Éditions du Conseil de l'Europe, 1998. 86 p. ISBN 978-92-871-4073-1.
56. VETTENBURG, N. *ș.a. Violence in Schools: Awareness-raising, Prevention, Penalties*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1999. 94 p. ISBN 92-871-4075-8.

ADNOTARE

BALAN Corina, „Condiții psihopedagogice de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în cadrul învățământului primar”, teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2024

Structura tezei. Teza conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 286 titluri și 8 anexe. Volumul tezei cuprinde 166 pagini text de bază, 29 figuri și 39 tabele. Rezultatele investigației sunt reflectate în 21 de articole științifice publicate în reviste științifice sau prezentate în cadrul conferințelor internaționale sau naționale cu participare internațională.

Cuvinte cheie: agresivitate, violență școlară, strategii de prevenție, strategii de intervenție, factori psihologici, factori sociali, factori pedagogici, climat educațional

Domeniul de studiu: Teoria generală a educației.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretică și praxiologică a prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare în învățământul primar din perspectiva interconexiunii condițiilor psihopedagogice.

Obiectivele cercetării: analiza conceptelor de agresivitate și violență școlară și a stării actuale privind factorii ce provoacă agresivitatea și violența școlară; analiza abordărilor pedagogice și psihologice ale prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare; stabilirea condițiilor și particularităților de manifestare a agresivității și violenței școlare în cadrul învățământului primar; fundamentarea concepției de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare; elaborarea unui model sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în contextul interconexiunii condițiilor psihopedagogice; validarea experimentală a modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în contextul interconexiunii condițiilor psihopedagogice.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării este obiectivată de actualizarea conceptului de agresivitate și violență școlară la noile condiții socioeconomice și educaționale, pe fondul unui fenomen văzut global, complex, aflat la intersecția factorilor sociali, economici, educaționali, psihologici, familiali și individuali, introducând astfel *cyberbullying*-ul (violetența prin dispozitive electronice) și *violetența relațională și socială*; identificarea taxonomică a formelor de agresivitate manifestate la vârsta școlară mică (*agresivitate proactivă și reactivă; agresivitate instrumentală și ostilă; agresivitate afectivă și acaparatoare; agresivitate „ferbinte” și „rece”*); interpretarea și clasificarea detaliată a factorilor de risc și a cauzelor care stau la baza fenomenului de agresivitate și violență școlară din perspectiva interconexiunii și valențelor lor de influență asupra fenomenului dat; transferul unor prevederi ale teoriei frustrare – agresivitate, potrivit căreia agresivitatea este un comportament reactiv, dependent de condițiile situaționale care îl declanșează și transferarea acestor prevederi în repere conceptuale de prevenire și diminuare a fenomenului; identificarea prevederilor conceptuale psihopedagogice și stabilirea interconexiunilor dintre ele – ca demers în elaborarea modelului sintetic de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare.

Problema științifică importantă soluționată în cercetare constă în eficientizarea prevenirii și diminuării agresivității și violenței școlare prin valorificarea interconexiunii factorilor și condițiilor psihopedagogice și a modelului sintetic elaborat în acest scop.

Semnificația teoretică a cercetării rezidă în: dezvoltarea cadrului teoretic privind agresivitatea și violența școlară cu noi prevederi specifice învățământului primar: a fost dezvoltată definiția violenței școlare și a fost elaborat un mecanism de avertizare timpurie privind prevenirea și diminuarea agresivității și violenței școlare din perspectiva interconexiunii abordărilor pedagogice și psihologice, contribuind la stabilirea unor premise de conturare a unui referențial teoretic al agresivității și violenței școlare specific elevilor din învățământul primar; dezvoltarea cadrului metodologic/praxiologic cu noi abordări de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în baza unui *Program de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar* care are ca subiecți elevi din învățământul primar, cadre didactice, părinți și membri ai comunității.

Valoarea aplicativă a cercetării: Programul de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar reprezintă un demers validat prin experiment, fiind util atât la nivelul managementului comportamentului în clasă, cât și în dezvoltarea unor strategii de intervenție în vederea diminuării fenomenului violent și a consecințelor generate de acesta. Rezultatele cercetării pot fi de un real folos cadrelor didactice, consilierilor educativi și psihologilor școlari din instituțiile de învățământ. Recomandările practice pot fi valorificate în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin intermediul cercetărilor experimentale în cadrul Școlii Gimnaziale „Mihai Eminescu” Bănești, Suceava, România, prin implementarea reperelor teoretice și praxiologice elaborate și structurate în *Programul de prevenire și diminuare a agresivității și violenței școlare în învățământul primar*, fiind prezentat în cadrul comisiilor metodice existente la nivelul școlii, inclusiv prin comunicările prezentate la conferințe științifice naționale și internaționale.

ANNOTATION

BALAN Corina, „*Psycho-pedagogical conditions for preventing and reducing aggression and school violence in primary education*”, doctoral thesis in education sciences, Chisinau, 2024

Thesis structure. The thesis contains an introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography of 286 titles and 8 appendices. The volume of the theory includes 166 pages of primary text, 29 figures and 39 tables. The investigation results are reflected in 21 scientific articles published in scientific journals or presented at international or national conferences with international participation.

Keywords: aggression, school violence, prevention strategies, intervention strategies, psychological factors, social factors, pedagogical factors, educational climate

Field of study: General theory of education

The purpose of the research consists of the theoretical and praxiological substantiation for the prevention and reduction of school aggression and violence in primary education from the perspective of identifying and exploiting the psycho-pedagogical conditions and the interconnection between them.

Research objectives: analysis of the concepts of aggression and school violence and the current state of the factors that cause aggression and school violence; analysis of pedagogical and psychological approaches to the prevention and reduction of school aggression and violence; establishing the conditions and particularities of the manifestation of aggression and school violence in primary education; the foundation of a concept to prevent and reduce aggression and school violence; developing a synthetic model to prevent and reduce school aggression and violence in the context of the interconnection of psycho-pedagogical conditions; experimental validation of the synthetic model to prevent and reduce aggression and school violence in an international context.

The novelty and scientific originality in the research is objectified by updating the concept of aggression and school violence in the new socioeconomic and educational conditions, as a global, complex phenomenon, which appears at the interference of social, economic, educational, psychological, family and individual factors; the interpretation and classification of risk factors (internal and external), the causes that underlie the phenomenon of aggression and school violence from the perspective of their interconnection and valences of influence on the given phenomenon; identifying the forms in which aggression and school violence manifest; the transfer of some provisions of the reference theories that address the phenomenon considered in conceptual benchmarks for its prevention and reduction; identifying the psycho-pedagogical conditions and establishing the interconnections between them - as a step in developing the synthetic model to prevent and reduce school aggression and violence.

The important scientific problem solved in the research consists in streamlining the prevention and reduction of aggression and school violence by leveraging the interconnection of psychopedagogical factors and conditions and the synthetic model developed for this purpose.

The theoretical significance of the research lies in 1. the development of the theoretical framework regarding school aggression and violence with new provisions specific to primary education: the definition of school violence was developed, a mechanism was designed to prevent and reduce school aggression and violence from the perspective of the interconnection of pedagogical approaches, and psychological, contributing to the stability of some premises for shaping a theoretical reference of aggression and school violence specific to students in primary education; **2.** the development of the methodological/ praxiological framework with new approaches to prevent and reduce school aggression and violence based on a Program to prevent and reduce school aggression and violence in primary education, which has as subjects: primary education students, teaching staff, parents and members of the community.

The applied value of the research: The program for the prevention and reduction of school aggression and violence in primary education is an approach validated by experiment, helpful both at the level of behaviour management in the classroom and in the development of intervention strategies in order to reduce the violent phenomenon and its consequences, generated by it. The research results can be of real use to teachers, educational counsellors and school psychologists in educational institutions. The practical recommendations can be used in the initial and continuous training of teachers.

The implementation of the scientific results was carried out through experimental research in the "Mihai Eminescu" Secondary School, Bănești, Suceava, Romania, through the implementation of the theoretical and praxiological benchmarks elaborated and structured in the Program for the prevention and reduction of school aggression and violence in primary education, is presented within the existing methodological commissions at the school level, including through the communications presented at national and international scientific conferences.

BALAN Corina

**CONDIȚII PSIHOPEDAGOGICE DE PREVENIRE
ȘI DIMINUARE A AGRESIVITĂȚII ȘI VIOLENȚEI
ȘCOLARE ÎN CADRUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PRIMAR**

**Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației
Specialitatea: 531.01 – Teoria generală a educației**

Aprobat spre tipar: 14.02.2024

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: 2,3

Formatul hârtiei 60×84 1/16

Tiraj 50 exemplare

Comanda nr.20/2024

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str.A.Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009